

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU ODSJEK ZA
INSTRUMENTALNE STUDIJE SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI
STUDIJ ŽIČANI INSTRUMENTI, SMJER TAMBURA

LUKA JURIŠA

TRADICIJSKI INSTRUMENT SAMICA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: red.prof.art. Davor Bobić

Osijek, 2020.

~ 0 ~

SAŽETAK

Ovim seminarskim radom želim pokazati što je tambura samica, nešto reći o njevoj povijesti, o tehnikama sviranja, kako i gdje se svirala tambura samica prije, a gdje danas i koja joj je funkcija.

Osim toga prikazati ću notne zapise mojih prijašnjih istraživanja s terena.

Slavonci i baranjski uživaju u obilju blagostanja, a urođeni pjesnički i glazbeni dar pomogao im je stvoriti lijepe narodne melodije. Mnogi od njih izvrsni su narodni pjevači, frulaši, gajdaši te samičari.

Ovim radom vam želim još pokazati koliko me zanima folklorna glazba i stari običaji, koje sam sve skupa objedinio u ovaj seminarski rad.

Takve stvari ne bi trebale otići u zaborav.

Ključne riječi: samica, tradicija, tradicijski instrumenti, folklor, terenski rad, pjesme, Mađarska, razvoj

ABSTRACT

The aim of this term paper is to define the string instrument called "tambura samica" to describe its history, strumming techniques and how and where was tamburica samica played before, where is it played today and determine its purpose.

Futhermore, it will be presented musical notation from my previous research and field reports.

Slavonians and people in Baranja take pleasure in abundance of well-being, poetic and musical gift, which is natural to us, has had helped to create beautiful folk melodies. Many of them are country singers, flute, bagpipe and samica players.

With this term paper I also want to show my affection for folklore music and old traditions, which I included in this term paper. Such things should not be forgotten.

Key words: samica, tradition, traditional instruments, folklore, field reports, songs, Hungary, development.

SADRŽAJ:

1.Uvod.....	5
2.Povijest.....	6
3.Tambura samica.....	7
3.1. Dijelovi tambure samice.....	7
3.2. Trzalica.....	8
3.3. Načini ugađanja tambure samice.....	9
3.4. Žice za tamburu samicu.....	9
3.5. Kotiranje.....	9
3.6. Osnove sviranja na tamburi samici.....	10
3.7. Pozicije za samicu.....	11
4. Tehnike sviranja tambure samice.....	11
4.1. Osnovni način sviranja.....	11
4.2. Sviranje harmonijske pratnje.....	12
4.3. Ritamsko-harmonijska pratnja.....	12
4.4. Prohodni izmjenični tonovi.....	12
4.5. Prohod basa.....	13
4.6. Sviranje potpunih akorda.....	13
4.7. Sinkope.....	13
4.8. Zaostajalice.....	13
4.9. Melodijski ukrasi.....	14
5. Seminari i smotre.....	14

6. Terenski rad i pjesme.....	15
7. Zaključak.....	21
8. Literatura.....	22

1. Uvod

Samica je tijekom devetnaestoga i početkom dvadesetoga na ovim prostorima bila najzastupljeniji narodni instrument. Ima vrlo karakterističan i prodoran zvuk, najčešće ju svira samo jedan svirač zbog zanimljivog višeglasnog načina sviranja melodije. Ponekad se nekoliko samičara udružuje, pa dok jedan svira melodiju, ostali sviraju harmonijsku pratnju.

2. Povijest

Po budističkoj mitologiji prvu je tamburu načinio bog Tamburu, zaštitnik glazbe i glazbenika i odatle joj dolazi i ime. Tambura se kao glazbeni instrument spominje još u drugom tisućljeću stare ere u Perziji, te na zidnim slikama u grobnicama iz 15. stoljeća stare ere u Egiptu. Iz 3. stoljeća stare ere u Mezopotamiji datira slika instrumenta dugog vrata i malog korpusa.

U srednjovjekovnim arapskim dokumentima spominje se takav glazbeni instrument kao "tanbur" ili "tambur"¹. Prodorom Arapa u Europu u Španjolskoj se razvila gitara, a u Italiji mandolina. Dolaskom Osmanlija u Ukrajinu, od dugovrate lutnje se razvila bandura, a u Rusiji balalajka i dombra. Sa Osmanlijama tambura dolazi i na Balkan u 14. i 15. stoljeću. Prvi pisani dokument o tamburi u Bosni potječe iz 1551. godine, a seobom Hrvata iz Bosne, tambura se širi po cijeloj Hrvatskoj. Tu postaje i ostaje tradicijski instrument, iako nije u Hrvatskoj autohtona kulturna vrijednost. Nomadi su je proširili po mnogim krajevima, a najviše se zadržala u predjelima Slavonije i Baranje, u Lici i okolici Bjelovara. Premda imamo pojave u Istri, Dalmaciji, na nekim otocima itd. – tu se radi o iznimkama, tako da pojava tambure u tim krajevima nije postala standardni dio folklorne tradicije. Važno je napomenuti da je lička varijanta samice (dangubica) nešto veća od one u Slavoniji i Baranji, visinom niža, a bojom tamnija.

---

¹ Tambura samica, osnovni tečaj, 23 str. Zlatko Čosić

3. Tambura samica

Tambura samica je najstariji trzalački instrument u našim krajevima. Preteča je ostalim tamburama, a razlog tomu je njezina arhaičnost. Osim u Slavoniji, samica se svirala i u drugim krajevima, gdje isti instrument zovu još i dangubica, danguba, tikvara, podpalac, razbibriga, kuterevka, kozarica ili samo tamburica. Tamburu samicu su u hrvatske krajeve s istoka donijeli Turci u doba svojih osvajanja. Kasnije su je proširili nomadi, a najviše se zadržala u predjelima Slavonije i Baranje. Samica je u prošlosti bila prisutna u raznim prigodama: čobani su njome kratili vrijeme dok su čuvali stoku na ispaši, svirala se na *čijalu*², *sijelu*³, po *prelima*⁴, a uz nju se pjevalo i veselilo prilikom završetka poljskih radova... U vremenu prije *Paje Kolarića*⁵ i razvoja tambure i tamburaške glazbe, samica je bila čest pratilac lirske narodne pjesme i plesa.

3.1. Dijelovi tambure samice

Osnovni dijelovi tambure samice su glava, vrat i tijelo (trup, korpus). Sva tri osnovna dijela tambure samice izrađeni su najčešće u jednom komadu i najčešće koristeći drvo lipe, javora, šljive, trešnje, kruške, brijesta i jasena. Na glavi se nalaze četiri drvene *čivije* na koje se namataju žice. U novije vrijeme mnogi graditelji su drvene *čivije* zamjenili metalnim mehanizmom koji je puno unaprijedio i olakšao ugodbu samice, a i ostalih tamburaških instrumenata, iako to odudara od tradicije. Između vrata i glave nalazi se *kobilica* od kosti ili tvrdoga drveta. Na njoj su četiri utora preko kojih se napinju žice do konjića na glasnjači i zapinjače na kraju tambure. *Kobilica* i *konjić*⁶ drže žice na istom razmaku. Izdubljeno tijelo samice pokriva *glasnjača*, daska koju najčešće izrađuju od drveta smreke i jele. Na glasnjači se nalazi jedan veći ili više manjih otvora. Vrlo često tambura samica je bila ukrašena jednom, dvjema ili više *gombi*, a one su bile postavljene na glavi tambure. Gombe su služile kao ukras, a bile su to kuglice izrađene od vune najčešće u kombinaciji, crvene, bijele i plave boje (hrvatska trobojnica). Nekada su samičari, iako to nije bilo pravilo, znali držati samicu na „uzici“ ili „gajtanu“. To je bio troplet crvenog, bijelog i plavog vunenog konca, a omogućavao je samičaru lakše držanje instrumenta

² Čijalo- narodni običaj čišćenja i uređenja perja koje se onda koristi za jastuke i poplune.

³ Sijelo- okupljanje u večernjim satima uz fenjer.

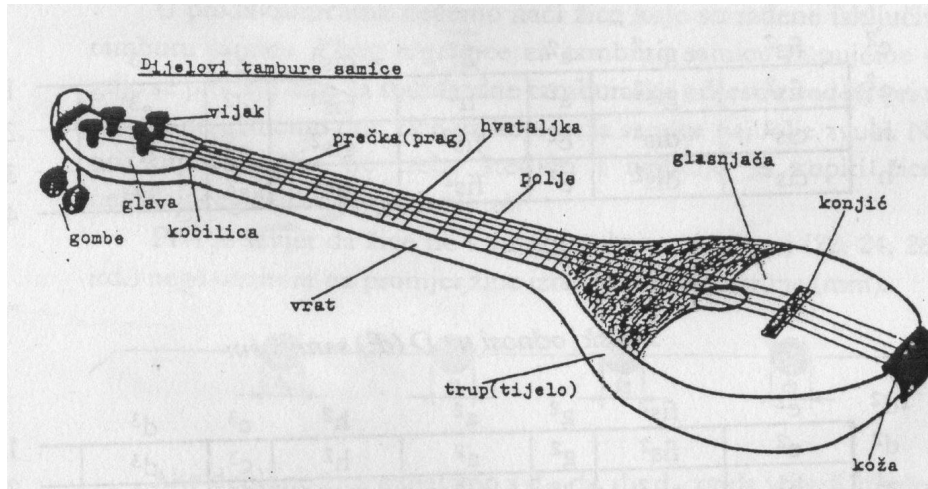
⁴ Prelo- oblik sastajanja u seoskim sredinama koji je imao radno i društveno-zabavno obilježje.

⁵ Pajo Kolarić- utemeljitelj prvoga hrvatskog tamburaškog zbora u osijeku 1847. godine –Hrvatski tamburaški brevijar, 349 str. Mihael Ferić

⁶ Kobilica i konjić- uređeni komad drveta ili kosti na koje se polažu žice.

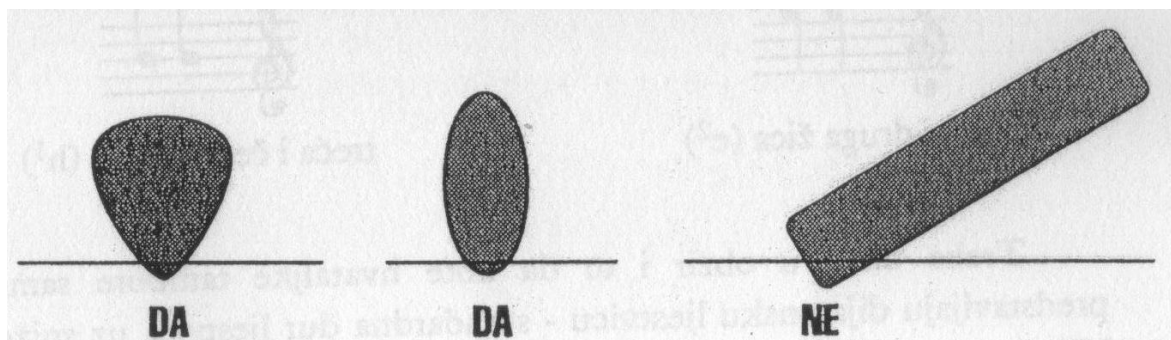
Slika 1

3.2. Trzalica

U prošlosti su samičari izrađivali trzalice od sirove kore trešnjinog i višnjinog drveta, ali su češće koristili kravlji rog. Danas koristimo plastične trzalice raznih proizvođača, prema vlastitom ukusu. Još i danas se koriste trzalice od kravljeg roga. Takva se trzalica mora obrađivati tako da se prokuha u ulju te nakon vađenja obavezno obraditi rubom stakla. Trzalice od roga se tokom sviranja „podmazuju“ prevlačenjem trzalice preko vlastitog čela (tradicijski način). Plastične trzalice u obliku pravokutnika treba izbjegavati jer nauka o čvrstoći, ali i osobno iskustvo kažu da dio trzalice koji dolazi u dodir sa žicama treba imati oblik parabole. Tokom sviranja trzalicu držimo između kažiprsta i palca desne ruke.

Slika 2

3.3. Načini ugađanja tambure samice

Ugađanje tambure samice je ovisilo o raspoloživim žicama koje se na nju stavljaju (tanja žica daje viši ton, a deblja niži). Svaka tambura samica ima četiri žice, a neki stari samičari svirali su na samici i sa 3 žice. Parovi žica (po 2) ugađaju se *unisono* (na istu tonsku visinu), u intervalu čiste kvarte. To u praksi znači da ako prvi par žica ugodimo na ton *e2*, drugi par žica treba ugoditi na *h1*. Svirači su samicu često ugađali sami, prema vlastitim (vokalnim) mogućnostima i potrebama. Neki stari samičari sami su izrađivali svoje instrumente, a visina štimanja ovisila je i o veličini samice i o debljini žica. Nekoć su se koristile samice štimane od *a1* pa do *g2*, a danas se češće sviraju one u *D* (*d2*) i u *E* (*e2*).

3.4. Žice za tamburu samicu

Žice za tamburu samicu se ne mogu kupiti pod tim nazivom nego žice za tamburaški instrument primu. Koriste se uvijek prve žice za primu zato što su najtanje, a ponekad i druga žica (*h*) ako se želi dobiti tamniji i dublji ton. Žice od nehrđajućeg čelika su najbolje i najzahvalnije.

3.5. Kotiranje

U počecima nastanka tambure samice, majstori glazbalari su uzimali u obzir anatomiju šake. Ugrađivali bi kote prema mjerama koje su naizmjeničnim pritiskanjem žice od kobilice prema trupu davale dijatonsku ljestvicu s intervalima male sekunde između druge i treće, te pete i šeste prečnice. Između ostalih susjednih prečnica zvuče intervale velike sekunde⁷. Postavljali bi kote gdje im se činilo da je sviranje lakše i jednostavnije – nema niti prevelikih niti premalih polja. Mnogi samouki majstori uspjeli su napraviti solidnu tamburu samicu ali je većina griješila u kotiranju (zbog nedostatka alata) što je u budućem sviranju izazvalo nejasan ton ili isti kao prethodni.

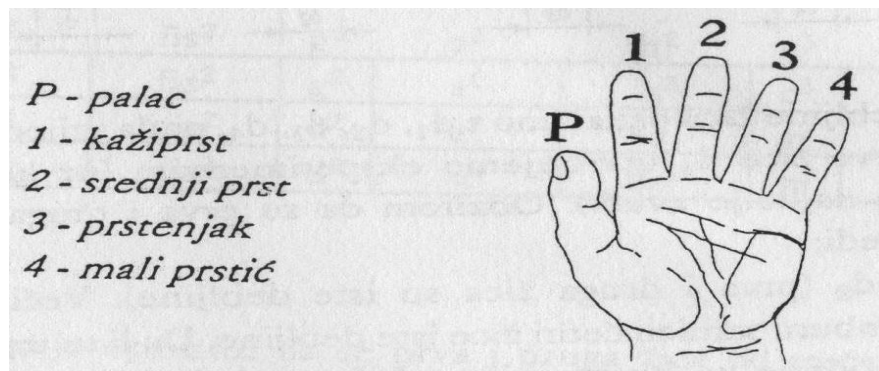
---

⁷ Hrvatski tamburaški brevijar- Tambura samica 32 str. Mihael Ferić.

3.6. Osnove sviranja na tamburi samici

“Tambura samica se najčešće svira u stojećem, ali se koristi i sjedeći stav. I u jednom i u drugom slučaju kičma je ispravljena, a ukoliko nema naročitog razloga gledati u instrument, oči trebaju gledati naprijed po visinu u kojoj se nalaze”⁸. Način sviranja tambure samice je takav da se koriste svi prsti lijeve ruke uključujući i palac. U desnoj ruci se drži trzalica kojom se trza ili udara po žicama. Tijelo tambure samice treba pritisnuti desnom podlakticom na desna donja rebra, a lijevom rukom držati za vrat samice. Desna ruka drži trzalicu iznad glasnjače una sredini trupa. Trzalica se drži između kažiprsta i palca. Trzalica mora biti usporedno u odnosu na žicu instrumenta, a horizontalna na glasnjaču. Treba je držati u ruci čvrsto ali ne grčevito. Lijeva ruka ima drugačiji zadatak. Ona ima funkciju da donje dvije žice stvaraju melodiju, a gornje dvije pratnju. Iako samica nije instrument kao ostale tambure zbog polutonova, samica se može ukomponirati u tamburaške orkestre. Najjednostavnije je da se samici da uloga solo instrumenta, jer tada samičar sam svira i melodiju i harmonijsku pratnju. Tamburu samicu sviramo u položajima (pozicijama). Pozicije se označavaju brojevima od 1 do 8 koje su glavne, i ostale se koristi ali rijetko jer nije potrebno. Još ima dvije dodatne pozicije 1' i 2' koje znače "silazak" u nižu oktavu ljestvice kojom se služimo.

Slika 3 (postava prstiju)

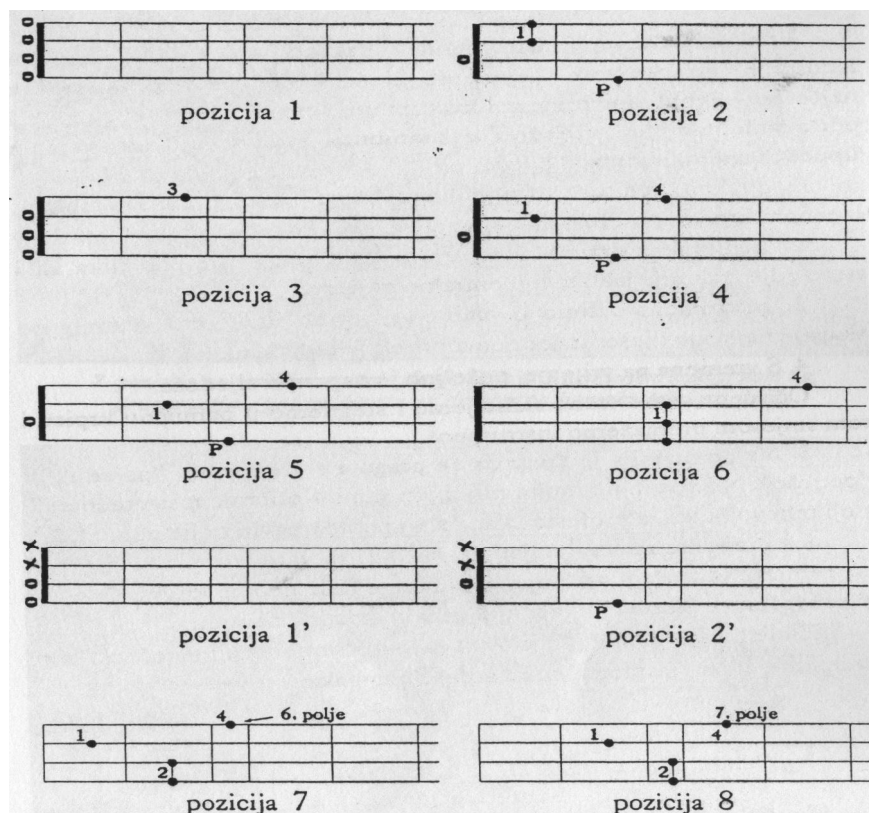

⁸ Tambura samica, osnovni tečaj. 35 str, Zlatko Čosić

3.7. Pozicije za samicu

Ovi se položaji danas koriste za osnovno učenje sviranja samice i notno zapisivanje narodnih napjeva. Svaki svirač koji malo duže i bolje svira naći će načina da raznim prohodima, izmjeničnim tonovima ili sitnim varijacijama na ove položaje obogati svoje sviranje. Note za samicu pišu se oktavu niže od stvarnog zvuka, a samo neki zapisivači upisuju prema realnom zvuku. U većini slučajeva melodija na samici je ograničena na kvintu ili sekstu, pa se najviši tonovi obje žice rijetko koriste.

Slika 4

4. Tehnike sviranja tambure samice

4.1. Osnovni način sviranja

Početnički i obični oblik sviranja samice u kojemu su jednako zastupljeni melodija, harmonija i ritam.

4.2. Sviranje harmonijske pratnje

Slučaj koji se događa često je da narodni umjetnik sviranjem na samici prati svoju ili tuđu pjesmu i pjevanje. Tambura samica se u ovom slučaju koristi kao "pomagalo" pri čemu nije neophodno da se na njoj svira potpuna melodija. Ona svira i prati harmonijskom pratnjom kao npr. da tamburaška kontra svira.

4.3. Ritamsko-harmonijska pratnja

Tehnika ritamsko-harmonijske pratnje koja se prožima s melodijom stvara iluziju da ovaj instrument ne svira sam, već uz pratnju tamburaške ritam sekcije basa i kontre. Naime, na prvi dio dobe se svira temeljna fraza i prateći glas, a drugi dio simulira bugariju. Šesnaestinke s melodijom se sviraju na prve dvije žice pokretom desne ruke prema dolje i gore. Kontra, čija je vrijednost osminke, se svira na trećoj i četvrtoj žici, a mora biti odsvirana prema dolje.

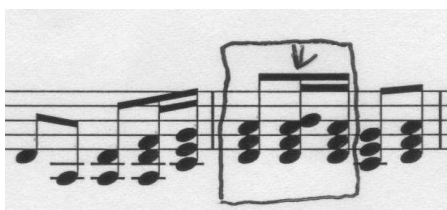
Slika 5

4.4. Prohodni izmjenični tonovi

Samičari često koriste ove tonove. Nalazimo ih i na mjestima koja se suprotstavljaju pravilima glazbene teorije, a s ciljem povezivanja melodije u kompaktniju cjelinu jer prateći tonovi ostaju ležati pa ona tada zvuči punije. *Kada se svira osnovnim položajima, svi se tonovi mijenjaju pa nema prije spomenute povezanosti.

Slika 6

4.5. Prohod basa

Prohod basa je melodija kojom se upotpunjuje ritamska pratnja. Sviranje prohoda se izvodi na način da se tonovi sviraju palcem ili srednjim prstom na četvrtoj žici koji simuliraju hod basa te daje dojam prisutnosti ritam sekcije.

Slika 7

4.6. Sviranje potpunih akorda

Samičari često na kraju fraze dodavaju harmonijske tonove u melodijskoj liniji čime tvore četveroglasje i povećavaju zvučnost instrumenta.

Slika 8

4.7. Sinkope

Sinkopa⁹, naglašeni dio dobe prenosi na nenaglašeni, još je jedna vrsta ukrasa kojom se pojačava sveukupna virtuoznost umjetnika na samici.

Slika 9

4.8. Zaostajalice

Kraj skladbe često donosi još nekoliko glazbenih preinaka od kojih je najefektnije dodavanje zaostajaličnih tonova.

Slika 10

⁹ Sinkopa- ritamska figura koja nastaje povezivanjem nenaglašene dobe s naglašenom.

4.9. Melodijski ukrasi

Najčešći melodijski ukras koji se pojavljuje u izvođačkoj praksi vrsnih svirača je *appoggiatura*¹⁰, odnosno predudar koji nastupa na dobu. U izvođačkoj praksi se koriste i mnoge druge vrste ukrasa kao što su *acciaccature*, dvostruki i višestruki predudari, *gruppeta*, mordenti, pralltrilleri, trileri i dr. Mnogi svirači pretjeruju s dodavanjem ukrasa u želji pokazivanja svojih izvođačkih mogućnosti što samu melodiju dovodi do neprepoznatljivosti.

Slika 11

5. Seminari i smotre

Danas je teško naći mjesta gdje se još sviraju tradicijski instrumenti, ali nije nemoguće. Institucije gdje se još može učiti svirati konkretno tambura samicu su:

- Zimska i ljetna škola folkloru koja se održava u Crikvenici
- Seminar folkloru panonske zone u Vinkovcima
- pojedinačni seminari po selima u Slavoniji (Gorjani) ili u gradu Osijeku

Smotre su malo više zastupljene od samih institucija, te se može sudjelovati i pogledati u raznim selima i gradovima diljem Slavonije. Neke od njih su:
Dakovački vezovi-Đakovo, *Vinkovačke Jeseni*-Vinkovi,
Kad zasvira samica na stanu- Slavonski Šamac, *Susreti prijateljstva*-Drenje,
Međunarodna smotra svirača tradicijskih glazbala -Ilača,
Oj samice drvo javorovo, 'ko te sviro nikad ne bolovo -Donji Andrijevi.
Pučko večer poezija, samica i šokačko kolo-Prkovci

¹⁰ Appoggiatura- glazbeni ukras koji se sastoji od dodatne note bez akorda u melodiji.

6. Terenski rad i pjesme

Moje zanimanje za samicu počelo je po završetku 1. razreda osnovne glazbe škole kada sam 2009. godine krenuo u vinkovce na *Seminar folklor Panonske zone*¹¹ - kolegij samica. Paralelno s usvajanjem osnovnih znanja o sviranju tambure samice na spomenutom seminaru, na različitim folklornim smotrama i koncertima slušao sam poznate svirače ovog tradicijskog glazbala i nastojao ih oponašati i primjenjivati nešto iz njihovog načina sviranja i doživljaja narodne pjesme. Na smotri folklor u Gorjanima upoznao sam starog samičara Ivu Martinovića iz Velike Kopanice koji me je oduševio svojim sviranjem samice. imao je dvije samicu, uz jednu je pjevao, a druga mu je služila za sviranje narodnih kola. Svojim načinom sviranja moju veliku pozornost privukli su poznati samičari: Mato Ivanšić iz Gradišta, Franjo Verić iz Osijeka, Marinko Dekanić iz Rokovaca, Vojislav Nikolić iz Slavenskog Šamca i dr. Slušao sam ih na mnogim kulturnim manifestacijama i susretima, a kasnije sam imao čast i zadovoljstvo s većinom od njih i nastupati. S poznatijim samičarima i sviračima drugih tradicijskih glazbala nastupao sam po cijeloj Slavoniji, Dalmaciji te inozemstvu. Na svim tim manifestacijama i susretima pronalazio sam nove sadržaje i načine sviranja i pristupa tradicijskoj glazbi što mi je pomoglo sustavnom profiliranju mog načina sviranja samice i bitnom proširivanju stečenih znanja o ovom tradicijskom glazbalu. Sve te spoznaje koristim i danas i smatram da je prikupljanje znanja o sviranju samice proces koji neprekidno traje. Nastupima na smotrama umijeće sviranja "sa terena" mi je smao dolazilo i nastojao sam ga maksimalno iskoristiti i primijeniti u svom proučavanju, što je postalo osnovom ovog seminarskog rada.

Izuzeo bi od ovog svega moje završno istraživanje o samici u Pecu (Pečuhu), gdje sam posjetio Prof. Andora Vegha. On mi je ispričao o vrstama i značaju tambure samicu u ovome kraju i pokazao nekoliko tehnika i načina sviranja tambure samicu u Mađarskoj Baranji. U Mađarskoj je postojalo više vrsta samica, a neke od njih su:

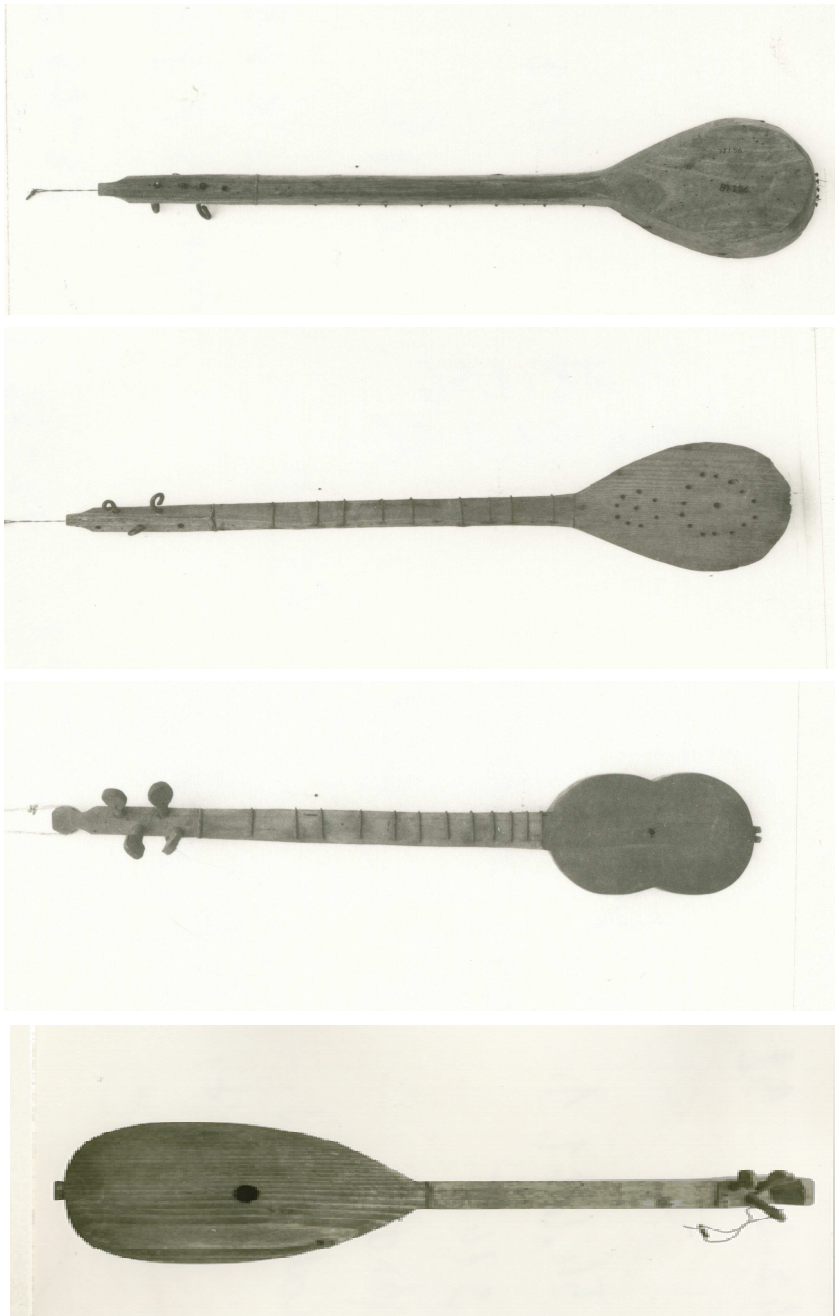
---

¹¹ Seminar folklor Panonske zone- seminar na kojemu se uči o tradiciji, folkloru, tradicijskim instrumentima i tamburama.

- sa dugim vratom i malim korpusom
- male samice
- kruškolike
- u obliku gitare
- u obliku violine

Slika 12

*Slike su autentične i stavljene s dozvolom Mohačkog muzeja *Kanizsa Dorottya* gdje se i dan-danas nalaze.

Samice su imale čivije od drveta, a polja (pragovi) također su bili od drveta, što je danas malo neobično. Na korpusu su imale jednu veću rupu na sredini ili više malih rupica sa svake strane. U tome kraju svirale su se samice sa 4, ali i sa 3 žice. Samice u Mađarskoj su raširene tamo gdje ima štokavaca.

Većina samica iz Mađarske Baranje je sačuvana u Mohačkom muzeju. Tambura samica u Mađarskoj Baranji se svirala na raznim događanjima kao što su svatovi i kirvaji, iako su cjenjeniji instrument na proslavama bile gajde. U to vrijeme bi proslave također uveseljavala i violina, ovisno o tome koliko je tko imao novaca.

Naučio sam 7 pjesama i jedno kolo. Način sviranja je malo drugačiji spram našeg slavonskog sviranja samice. Više su orijentirani na ukrase i ritam nego na melodiju koja je lagana.

*Zanimljivost je ta što stariji samičari tamo nisu upotrebljavali "napredne" tehnike sviranja kao što su ritamsko-harmonijska pratnja koja se prožima s melodijom nego su to zamijenili "oštrim" triolama.

Pazi, pazi mala

Pa - zi pa - zi ma - la što si mla - da bi - la pa - ziš pa - ziš
 6 ma - la kad si mlada bi - la kad si me - ne ma - zo
 11 po - lju - bi - la kad si me - ne
 14 ma - zo po - lju - bi - la

Pazi, paziš draga što je bilo
 paziš, paziš draga što je bilo,
 kad sam tebe mladu poljubijo
 kad sma tebe mladu poljubijo

Kolo

Transkripcija: Luka Juriša, 2016.

$\text{♩} = 138$

4

8

12

16

20

24

28

31

35

The musical score is written on ten staves of music. It begins with a treble clef, a key signature of three sharps (F#, C#, G#), and a 4/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 138. The music consists of a series of chords, many of which are beamed together to create a dense, rhythmic texture. There are occasional eighth notes interspersed among the chords. The score is divided into measures, with bar numbers 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 31, and 35 indicated at the start of their respective staves. The piece concludes with a final chord on the tenth staff.

2

39

43

47

The image shows three staves of musical notation in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The first staff (measures 39-42) features a complex rhythmic pattern with many beamed notes. The second staff (measures 43-46) continues this pattern with some changes in note values. The third staff (measures 47-48) concludes the passage with a final chord and a double bar line.

7. Zaključak

Sredinom prošlog stoljeća samicu je svirao tek pokoji stariji svirač i gotovo je nestala iz glazbene prakse.

Zahvaljujući folklornim i tamburaškim društvima, folklornim smotrama, folklornim i tamburaškim seminarima, samica je vraćena u život i zauzela mjesto među hrvatskim tradicijskim instrumentima, a i šire.

8. Literatura

-Franjo Kuhač: "Opis i povijest pučkih glazbala Južnih slavena"

-Siniša Leopold: "Tambura u hrvata"

-Julije Njikoš: "Sitne žice tamburice"

-Julije Njikoš: "Kad zapiva pusta Slavonija"

-Božidar Širola: "Kako se grade dangubice i druge tamburice"

-Mihael Ferić: "Hrvatski tamburaški brevijar"

-Zlatko Čosić: "Tambura samica, osnovni tečaj"

-Muzej Kanizsa Dorottya Mohacs (dozvola korištenja slika)